

Warszawa, 13 kwietnia 2022 roku

Szanowna Pani

Marlena Małąg

Minister Rodziny i Polityki Społecznej

Ul. Nowogrodzka 1/3/5, 00-513 Warszawa

LIST OTWARTY

W PRZEDMIOCIE PROGRAMU FUNDUSZE EUROPEJSKIE NA POMOC ŻYWNOŚCIOWĄ DLA NAJBARDZIEJ POTRZEBUJĄCYCH 2021-2027

Szanowna Pani Minister,

Mając na uwadze przyjęty w trybie obiegowym w dniu 25 marca 2022 roku przez Radę Ministrów projekt Programu Fundusze Europejskie na pomoc żywnościową dla najbardziej potrzebujących 2021-2027 (dalej: Program), jako Green REV Institute, operator koalicji rzeczniczej Future Food 4 Climate przedstawiamy w załączeniu nasze stanowisko do przedmiotowego projektu połączone z prośbą o uwzględnienie wskazanych niżej uwag w trakcie prowadzenia negocjacji z Komisją Europejską, mających na celu uszczegółowienie programu.

Jesteśmy świadomi i świadome, że program po przyjęciu go przez Radę Ministrów zostanie przekazany do negocjacji z Komisją Europejską, gdzie zostanie ustalony jego ostateczny kształt, a podczas negocjacji Rzeczpospolita Polska będzie reprezentowana przez ministra właściwego do spraw zabezpieczenia społecznego – czyli w tym przypadku przez Panią Minister. **Poniżej zawieramy uwagi dotyczące Programu, o których uwzględnienie prosimy podczas prowadzenia negocjacji.**

Przyjęty projekt programu:

Przyjęty projekt Programu zakłada zwiększenie dostępności pomocy żywnościowej, dywersyfikację źródeł pomocy żywnościowej i zwiększenie ilości żywności dla odbiorców i odbiorczyń końcowych programu, zróżnicowanie oferty i większy udział odbiorców i odbiorczyń pomocy żywnościowej w działaniach towarzyszących oraz zwalczanie deprivacji materialnej. W Programie wskazano, że w jego ramach pomoc udzielana odbiorcom i odbiorczynom końcowym obejmuje żywność w formie paczek z artykułami spożywczymi lub posiłków oraz udział w działaniach na rzecz włączenia społecznego. Zgodnie z założeniami Programu jakość artykułów spożywczych podlega kontroli w celu zapewnienia zgodności z zasadą bezpieczeństwa, o której mowa w art. 19 ust. 1 rozporządzenia ustanawiającego Europejski Fundusz Społeczny+ (*Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/1057 z dnia 24 czerwca 2021 r. ustanawiające Europejski Fundusz Społeczny Plus (EFS+) oraz uchylające rozporządzenie (UE) nr 1296/2013*). Za wykonywanie badań laboratoryjnych próbek artykułów spożywczych odpowiada Inspekcja Jakości Handlowej Artykułów Rolno - Spożywczych na podstawie odrębnych przepisów w drodze porozumienia z Krajowym Ośrodkiem Wsparcia Rolnictwa. Samą pomoc w formie paczek żywnościowych wydaje się wyłącznie w pomieszczeniach organizacji prowadzących dystrybucję lub dostarcza do miejsc zamieszkania odbiorców i odbiorczyń pomocy. Posiłki do spożycia na miejscu są natomiast przygotowywane i wydawane w placówkach posiadających zaplecze kuchenne, m.in. w schroniskach dla osób w kryzysie bezdomności, jadłodajniach i noclegowniach.

Beneficjentami pomocy będą osoby i rodziny znajdujące się w trudnej sytuacji życiowej, dopuszczającej korzystanie z pomocy społecznej z powodów wskazanych w art. 7 ustawy z dnia 12 marca 2004 roku o pomocy społecznej, których dochód nie przekroczy określonego poziomu, ustalonego procentowo w stosunku do dochodu uprawniającego do korzystania z pomocy społecznej. **Dostęp do pomocy z założenia zapewniany jest bez jakiegokolwiek dyskryminacji i z poszanowaniem godności osób uprawnionych.**

Aspekty etyczno-środowiskowe:

Zaznaczyć jednak należy, że pomimo szczytnych założeń, **w Programie nie przewidziano instrumentów, które zabezpieczyłyby priorytet pozyskiwania żywności z ekologicznych źródeł, nieopartych na wycisku istot żywych oraz bez degradacji środowiska naturalnego.** W Programie uregulowano jedynie procedurę zakupu żywności w ramach zamówień publicznych, której dokonuje Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa. Celem takich operacji jest dostarczenie artykułów spożywczych do magazynów organizacji partnerskich przez wykonawców wyłonionych w drodze przetargu. Jedynym realnym wymogiem dotyczącym kontroli jakości czy pochodzenia takiej żywności jest zgodność asortymentu kupowanej żywności z wymogami art. 19 ust. 2 rozporządzenia EFS+.

Zgodnie z tym przepisem państwa członkowskie i beneficjenci wybierają żywność lub podstawową pomoc materialną na podstawie obiektywnych kryteriów związanych z potrzebami osób najbardziej potrzebujących. Kryteria wyboru żywności i, w stosownych przypadkach, towarów uwzględniają również aspekty związane z klimatem i aspekty środowiskowe, w szczególności w celu ograniczenia marnotrawienia żywności i korzystania z produktów jednorazowego użytku z tworzyw sztucznych. W stosownych przypadkach, wyboru rodzaju żywności do dystrybucji dokonuje się po uwzględnieniu ich wkładu w zrównoważoną dietę osób najbardziej potrzebujących.

Odniesienie się do tego przepisu należy uznać za zbyt ogólne. Konieczne jest podjęcie dalej idących kroków, które zagwarantowałyby dostarczenie beneficjentom żywności pozyskanej z poszanowaniem środowiska oraz bez cierpienia zwierząt pozaludzkich. W tym celu, w specyfikacji warunków zamówienia publicznego na zakup żywności, powinno znaleźć się kryterium obejmujące konieczność uwzględnienia aspektów środowiskowych, o których mowa w powyższym przepisie, w tym dostarczania zrównoważonej, roślinnej żywności osobom uprawnionym do jej otrzymania. Powszechnie już wiadomo, że zmniejszenie liczby zwierząt

tw. gospodarskich jest działaniem koniecznym na rzecz niesienia ratunku dla środowiska – utrzymywanie produkcji żywności pochodzenia zwierzęcego na dotychczasowym poziomie stanowi swoiste „*błędne koło*” środowiskowe. Przemysł zwierzęcy wykorzystuje bowiem ogromne ilości pasz dla zwierząt, co powoduje przeznaczenie większej ilości gruntów ich produkcję. Taka działalność silnie uderza w różnorodność biologiczną. Najprostszą strategią zapewnienia większej dostępności zbóż (i oszczędności gruntów), jest zmniejszenie liczby zwierząt tzw. hodowanych na żywność – **w tym wykorzystywanych w ramach pozyskiwania żywności służącej realizacji Programu**. W wielu państwach członkowskich Unii Europejskiej odnotowano bowiem rutynową produkcję znacznie większej ilości mięsa i produktów odzwierzęcych niż ta, która jest potrzebna do konsumpcji, a ta nadprodukcja ma nieodwracalnie negatywny wpływ na środowisko.

Nie można pominąć wpływu produkcji zwierzęcej prowadzonej na fermach przemysłowych na środowisko naturalne i zdrowie ludzi. Farmy przemysłowe mają znaczący wpływ na zmianę klimatu – produkują one więcej gazów cieplarnianych niż wszystkie formy transportu razem wzięte (*źródło: Livestock long shadow – environmental issues and options, LEAD Initiative, dostęp: <https://www.fao.org/3/a0701e/a0701e.pdf>*). Wskazuje się również, że jeśli wziąć pod uwagę wzrost liczby ludności na świecie, emisja gazów cieplarnianych związana z produkcją żywności pochłonie większość z pozostałego globalnego budżetu węglowego, czyli ilości węgla, którą można jeszcze wyemitować do atmosfery, aby do 2050 roku wzrost temperatur na świecie nie przekroczył dwóch stopni Celsjusza w stosunku do czasów przedprzemysłowych, co będzie miało katastrofalny wpływ na środowisko i spowoduje podniesienie się poziomu mórz (*źródło: <https://www.otwarteklatki.pl/blog/fermy-przemyslowe-who>*).

Na świecie wykorzystuje się obecnie ponad 80 miliardów zwierząt tzw. hodowlanych na rok, a – jeśli nie zostaną wprowadzone żadne ograniczenia – w ciągu kolejnych 30 lat liczba ta może wzrosnąć nawet dwukrotnie. Ma to związek z emisją gazów cieplarnianych – szacuje się, że w Polsce około 9,2% gazów cieplarnianych pochodzi z rolnictwa. **W szczególności należy**

zwrócić uwagę na metan, który w perspektywie stulecia wyróżnia się potencjałem cieplarnianym 23 razy większym niż dwutlenek węgla.

Nie można pominąć również aspektów zdrowotnych. Około 75% antybiotyków w Stanach Zjednoczonych i Unii Europejskiej wykorzystywanych jest w rolnictwie, a wskutek tak powszechnego ich użycia ludzie spożywają je wraz z mięsem i uzdatnioną wodą, która jest pozyskiwana ze źródeł zanieczyszczonych odpadami zwierzęcymi. Dowiedzione jest również, że podwyższone spożycie mięsa (w szczególności czerwonego) ma wpływ na rozwój nowotworów jelita grubego.

Zmniejszenie liczebności populacji zwierząt tzw. gospodarskich w Unii Europejskiej skutkowałoby znaczną redukcją emisji gazów cieplarnianych z sektora rolnego, przyczyniając się tym samym pozytywnie do osiągnięcia celów Wspólnoty w zakresie zatrzymania zmian klimatu. Jest to zatem odpowiedni moment, aby przyspieszyć przejście na bardziej zrównoważony, sprawiedliwy system żywnościowy, co będzie wymagało ograniczenia produkcji i spożycia produktów zwierzęcych oraz przejścia na dietę bardziej roślinną. **Uwzględnienie powyższego w projekcie Programu będzie stanowić istotny krok w dobrym kierunku – równie ważny jak wszystkie pozostałe.**

Aspekty ekonomiczne:

Nie mniej istotne związane są kwestie dotyczące aspektów ekonomicznych. Pojawia się coraz więcej doniesień zaświadczających o tym, że spożywanie mniejszej ilości mięsa może zmniejszyć ubóstwo i głód na całym świecie. Prawie 80% terenów rolniczych wykorzystuje się do hodowli zwierząt, zaś połowa światowych zbiorów przeznaczana jest do karmienia zwierząt przeznaczonych do spożycia na rzecz ludzi. W tym samym czasie 800 milionów osób na całym świecie nie ma dostępu do wystarczającej ilości pożywienia. Zwierzęta tzw. hodowlane spożywają ponad 60% światowej produkcji kukurydzy oraz 97% mączki sojowej. Hodowla wymaga dużych ilości żywności, wody i ziemi – wszystko to powoduje, że produkcja mięsa jest bardzo droga i nieefektywna.

Zmniejszenie wielkości spożycia mięsa będzie miało pozytywny wpływ na gospodarkę. Nie dość, że produkcja roślinna jest tańsza, to rolnictwo przemysłowe pogłębia ubóstwo w krajach rozwijających się, gdyż więksi producenci wypierają lokalnych rolników z sektora. Są oni przymuszani ekonomicznie do bycia hodowcami kontraktowymi dla dużych korporacji lub przenoszą się do miast, powodując wyludnienie obszarów wiejskich. Prowadzi to do przeludnienia w miastach i do wzrostu problemu bezdomności. Spożywanie mniejszej ilości mięsa może zredukować ubóstwo – Światowa Rada ds. Żywności Organizacji Narodów Zjednoczonych szacuje, że przekazanie ludziom 10-15 procent zbóż, którymi obecnie żywią się zwierzęta gospodarskie, wystarczy, aby zwiększyć światowe zasoby żywności na tyle, by móc wyżywić obecną populację. Ponadto Międzynarodowy Instytut Badawczy Polityki Żywnościowej szacuje, że zmniejszenie ilości spożywanego mięsa o 50% w krajach o wysokim dochodzie może skutkować zmniejszeniem liczby niedożywionych dzieci o 3,6 miliona w krajach rozwijających się (źródło: <https://borgenproject.org/eating-less-meat-can-reduce-poverty/>). Jednocześnie, biorąc pod uwagę, że żywność pochodzenia roślinnego jest żywnością tańszą ([https://www.thelancet.com/journals/lanplh/article/PIIS2542-5196\(21\)00251-5/fulltext](https://www.thelancet.com/journals/lanplh/article/PIIS2542-5196(21)00251-5/fulltext)), jej uwzględnienie w specyfikacji technicznej zamówienia publicznego nie będzie miało wpływu na zwiększenie kosztów Zamawiającego. Warunki udziału w postępowaniu przetargowym powinny zatem wskazywać na konieczność uwzględnienia przez oferentów dostarczania żywności roślinnej, w tym roślin strączkowych, warzyw, owoców, pełnego ziarna i orzechów,

European Green Deal oraz Farm to Fork Strategy:

Pamiętać należy, że zmiana klimatu i degradacja środowiska stanowią zagrożenie dla Europy i reszty świata. Aby sprostać tym wyzwaniom powstał Europejski Zielony Ład. Ma on pomóc przekształcić UE w nowoczesną, zasobooszczędną i konkurencyjną gospodarkę, która w 2050 r. osiągnie zerowy poziom emisji gazów cieplarnianych netto oraz w której nastąpi oddzielenie wzrostu gospodarczego od zużywania zasobów, w szczególności dotyczących areału oraz wykorzystywania zwierząt pozaludzkich. Sednem tej strategii jest Farm to Fork Strategy, której celem jest uczynienie systemów żywnościowych sprawiedliwymi, zdrowymi i przyjaznymi dla

środowiska. Konieczne jest bowiem przeprojektowanie systemów żywnościowych tak, aby miały neutralny lub pozytywny wpływ na środowisko, pomagały łagodzić zmiany klimatu i dostosowywać się do ich skutków, odwrócić proces utraty różnorodności biologicznej, zapewnić bezpieczeństwo żywnościowe, odżywianie i zdrowie publiczne (z poszanowaniem praw zwierząt pozaludzkich) oraz pozwalały upewnić się, że każdy i każda ma dostęp do wystarczających, bezpiecznych, pożywnych i zrównoważonych produktów żywnościowych po przystępnej cenie przy jednoczesnym generowaniu bardziej sprawiedliwych zysków ekonomicznych.

***

Mając na uwadze powyższe, wnosimy o uwzględnienie przedstawionych uwag podczas prowadzenia negocjacji z Komisją Europejską. Konieczne jest doprecyzowanie w Programie instrumentów, które zabezpieczyłyby priorytet pozyskiwania żywności z ekologicznych źródeł, nieopartych na wycisku istot żywych oraz bez degradacji środowiska naturalnego. Odniesienie do art. 19 ust. 2 rozporządzenia EFS+ należy uznać za zbyt ogólne, zaś w toku negocjacji konieczne jest doprecyzowanie źródeł pochodzenia żywności z **precyzyjnym** uwzględnieniem aspektów związanych z klimatem, aspektów środowiskowych oraz zrównoważonej diety osób najbardziej potrzebujących (**w tym wegańskiej**). Ważne będzie również uwzględnienie wspomnianych w niniejszym liście kwestii związanych z European Green Deal oraz Farm to Fork Strategy. Program Fundusze Europejskie na pomoc żywnościową dla najbardziej potrzebujących 2021-2027 będzie stanowił doskonały przyczynek dla podjęcia działań, które będą przyjazne dla środowiska, z jednoczesnym poszanowaniem praw zwierząt pozaludzkich i wywierały pozytywny wpływ dla życia i zdrowia ludzi.

Anna Spurek

dr Marcin Anaszewicz

COO Green REV Institute

CEO Green REV Institute